

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 12.08.2025 nr 8-3/6746-1

Meie 12.09.2025 nr 6-3/25-1091-2

**Arvamus perekonnaseaduse,
tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja
tsiviilseadustiku üldosa eelnõu
(eestkoste seadmise muudatused)
väljatöötamiskavatsusele**

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Tänan võimaluse eest avaldada arvamust perekonnaseaduse, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja tsiviilseadustiku üldosa eelnõu (eestkoste seadmise muudatused) väljatöötamiskavatsusele (edaspidi VTK).

Väljatöötamiskavatsusega tutvumise järgselt laekus kohtu esimehele arvamusi mitmelt Harju Maakohu kohtunikult.

VTK järgi peaks kohus hakkama hindama eestkoste määruhes iga konkreetse õigustoimingu ja eluvaldkonna lõikes isiku võimet oma tegusid juhtida. Samuti peab kohus edaspidi selgitama, miks ei ole muud meetmed võimalikud (volitus, perekonna tugi jne).

Märgime, et Eestis kehtib üle 400 seaduse, mille alusel võib inimene teha õigustoiminguid. Ei ole mõeldav, et kohus kõiki nendes seadustes ette tulevaid õigustoiminguid ja tehinguid etteulatavalt hindab. Mingisugune abstraktsuse tase peaks siiski jääma, et kirjeldada ära isiku võimekus tehinguid teha ja toiminguid sooritada.

Kohus saab ikka põhjendada seda, mida ta teeb, mitte seda, mida ta ei tee. Tuleb leida optimaalne lahendus menetluse pikkuse, eelkõige esitatavate tõendite ja seisukohtade

põhjalikkuse ning menetluse kiiruse vahel. Eelistatult tuleks fookus seada sellele, et KOV ja kohus põhjendavad valitud lahendust, mitte ei pea menetluses ära kirjeldama põhjalikult, miks muud meetmed ei ole võimalikud.

Seadusega peaks määratlema, milliseid õigustoimingute/eluvaldkonna piiranguid peab kohus määruuses analüüsima ja mida määruuse resolutsioon sellest lähtuvalt kajastama peab (VTK lk 4). Nii on ühelt poolt inimestele endale selge, mida menetluses hinnatakse ning teiselt poolt on selge kohtunikule, milline on olnud selles osas seadusandja ootus. Samuti on selliselt võimalik tagada ka kohtulahendite ühtsus ja selgem praktika. Kohtule tuleks jätta kaalutusõigus ka muude valdkondade osas seisukoht võtta, kui konkreetse isiku puhul see vajalikuks osutub.

Punkt 1.2. ei toeta kohtunikud esimest alternatiivi. RHK diagnoos ei kajasta konkreetse isiku eestkoste vajadust. Nt dementsuse diagnoosiga isikute toimetulekuvõime ja sellest lähtuv eestkostevajadus võib olla oluliselt erinev. Teine alternatiiv on väga sarnane praegusele regulatsioonile, mis ei pruugi soovitud muudatust kaasa tuua (so eestkosteid seatakse vaid vajalikus ulatuses). Kolmanda alternatiivi järgi hinnatakse meditsiiniliselt ka isiku funktsioneerimisvõimet, mis võib olla hea lahendus probleemile, mida soovitakse lahendada. See annaks asja menetlevale kohtunikule selgema ja objektiivsema ülevaate isiku tegelikust toimetulekust. Kui eestkoste määramist otsustab kohus, siis saab tegu olla ühe tõendiga isiku toimetuleku kohta ning menetluses peab säilima paindlikkus, et kohus saaks arvesse võtta kõiki asjas esitatud tõendeid ja vahetut ärakuulamist.

Kohtunikud toetavad iseenesest mõtet siduda lahti pisitehingud ja valmisõigus (TsMS 526 lg 5). Valimisõiguse osas peaks saama kohus eraldi kaaluda, kas isik on selleks võimeline või mitte.

Valimisõiguse osas VTK märgib alguses õigesti, et valimisõigus tähendab nii hääletamist kui ka kandideerimisel osalemist. Samas edasi räägib VTK vaid piiratud teovõimega isiku valimistel hääletamisest. Kui valimisõigust ei piirata üldse, siis tähendab see ka seda, et isikule jääb alles kandideerimisõigus.

On kaalumise koht, kas Eesti ühiskond on valmis selleks, et rahvaesindajaks on isikut, kes oma igapäevaelus sooritatavate tehingutega hakkama ei saa ja tema pädevus selles osas on piiratud, sest ta ei suuda oma tegusid juhtida, kuid rahvaesindajana on ta võimeline tegema otsuseid. Isegi kui praktikas neid inimesi eelduslikule ei valita, siis seadus ei saa lähtuda ainult praktikast. Muudatuste tegemisel tuleks kaaluda, kas sätestada seaduses, et kohus hindab nii hääletamise kui ka kandideerimise õigust eraldi.

Ekspertiisi osas teeb VTK ettepaneku, et edaspidi teeks nn tavapärastes olukordades ekspertiisi perearst. Muudatuse põhjusena tuuakse välja psühhiaatrite põud mõnes Eesti piirkonnas. Kohtu hinnangul ei saa spetsialistide puudust leevendada sellega, et ekspertiisi tase oluliselt langeb.

Perearstidel puudub käesoleval hetkel sellekohane väljaõpe. VTK ei too välja, millises mahus on vaja korraldada perearstide täiendõpet. Tuleb rõhutada, et ekspertiis peab olema kohtule toeks otsuste tegemisel st igakülge ja kvaliteetne, seda eriti esmakordsel eestkostja määramisel. Ekspertiisi tase oleneb ka sellest, kuivõrd vilunud on ekspert. Olukorras, kus kõik Eesti perearstid peaksid hakkama tegema ekspertiisi, tuleb kaaluda, kuivõrd tihti perearst seda tegema peaks hakkama. Mida harvem ta seda teeb, seda kauem läheb tal aega ja seda ressursimahukam kogu protsess on, sest täiendõpe on igal juhul vajalik. Kohtud teevad ettepaneku kaaluda muid meetmeid, eelkõige saab muuta kohtupraktikat ning määrata vähem

ekspertiise olukorras, kus isik on esmakordsel eestkoste määramisel eksperdi poolt hinnatud ning tema seisundi muutus ei ole tõenäoline.

Praegune kasutusel olev küsimustik on ju seotud väga selgelt psüühikahäiretega ja sellisel juhul tuleb ka küsimustik ümber teha. Igal juhul peaks jääma kohtule õigus tellida ekspertiisi, kui seda vajalikuks peab.

VTK-st ei selgu, kes otsustab, millal on tegemist tavalise olukorraga, kus arvamuse annab perearst, ja millal keerulise olukorraga, kus on vaja psühhiaatri seisukohta.

Täiendavalt tahaksin välja tuua, et sarnaselt ekspertide koormuse vähendamisega tuleks sama loogika järgi vähendada ka kohtuniku töökoormust. Kui isikul on selge eestkostevajadus ja meditsiiniliselt on selge, et tegu on kestva vajadusega (nt tegu on sügava puudega isikuga), siis peaks kohtuniku ärakuulamise kohustus piirduma vaid eestkoste määramisega (kui sedagi). Samuti võiks olla kohtunikul võimalus teha resolutsioonotsustus, millega eestkostet pikendatakse.

Ka kohtunikud sõidavad pikki vahemaid, et ärakuulata isik, kes pole kontaktne ning see on oluline ressursikulu, mida on võimalik kokku hoida. Alternatiivselt võimaldada selliselt juhtudel isiku ärakuulamist video vahendusel. Regulaatiivselt on võimalik nii eksperdi kui kohtuniku isikliku ärakuulamise kohustust reguleerida sarnaselt.

Tuleks mõelda ka aktiivselt sellele, et eestkoste määramise menetlus oleks toetatud e-toimiku ja KIS-i arendustega, kus avaldus esitatakse andmepõhiselt ning ka kohus saaks asja menetleda KIS-i abil.

VTK toob põgusalt välja ka EKEI koordineeriva rolli kadumise. Kohtute arvates võiks olla lahenduseks, et taastada keskselt korraldatud ekspertiiside tegemine. Olukord, kus kohus otsib taga psühhiaatrit, on absurdne.

VTK-st jääb arusaamatuks, kas ja kuidas eelnõus kohtute töökoormuse vaatest tegeletakse. Et ühelt poolt mõõndakse, et kohtunikel on raske eksperte leida, aga teisalt selles osas justkui mingit lahendust ei tule. Ei ole kindel, et perearsti või muu arsti leidmine saaks olema kohtunikule lihtsam.

Eelnõu väljatöötamise käigus soovitame pidada silmas kohtu optimaalse tegutsemist ja enne eelnõu kirjutamist kohtutega nõu pidada. Eestkoste asjade puhul oleks võimalik muuta ärakuulamise regulatsiooni (punkt 3), aga samuti peaks analüüsima kas igas asjas on vaja 5 aasta tagant eestkoste vajadust uuesti hinnata. Nt sügava puuetega isikute puhul võib olla see vabalt 10 aasta tagant. Kaalutlusõiguse võib anda kohtule, määraes eestkoste seadmise määruks ära eestkoste tähtja tulenevalt diagnoosist ja diagnoosi prognoosist. Meditsiiniliselt on kindlaks tehtud, et osad haigused on püsivad või progresseeruvad ning "imelist" paranemist aastate möödudes ei toimu. Praktikas võime kinnitada, et sellistel juhtudel on eestkoste pikendamine koormav ka isiku pereliikmetele.

Pangakontole ligipääs pärast eestkoste lõppemist lõpparuande tegemiseks on mõistlik. Peaks mõtlema, kas on veel mingi info, kuhu on vaja endisel eestkostjal ligi pääseda lõpparuande kinnitamiseks.

Edasistes aruteludes on kohtu kontaktsikuteks Kai Härmand ja Triin Siimpoeg.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Liina Naaber-Kivisoo
kohtu esimees